

Розділ 6

Звіту щодо визначення складності справ у судових системах,
підготовленого Робочою групою Європейській комісії з питань ефективності правосуддя Ради Європи (СЕРЕJ) з питань судового тайм-менеджменту на основі дослідження експертів Шені Бенкін (Ізраїль) і Марко Фабрі (Італія) та затвердженого СЕРЕJ 02 липня 2020 року шляхом письмової процедури

Рекомендації

Перелік рекомендацій ґрунтується на розширеному аналізі, представленому в цьому дослідженні, і не є вичерпним. Його метою є надання основних порад для судової сфери, що прагне розробити систему визначення складності справ або переоцінити уже наявну.

Рекомендація 1: *Залучення та заохочення суддів до активної участі в дослідженні*

Судді є основними зацікавленими сторонами у процесі визначення складності справ. Їх активна участь та незамінний внесок дуже важливі для успіху будь-якої моделі визначення складності справ. Через це важливо залучати та заохочувати суддів висловлювати свою думку та брати активну участь у всіх етапах дослідження. Зазначене сприятиме прозорій спільній роботі, а також підвищить готовність суддів брати участь у вказаному процесі; гарантуватиме, що набір даних буде репрезентативним та надійним; збільшить довіру суддів до методології дослідження та висновків. Із цього погляду можливий спосіб полегшити сприйнятливості до процесу – анонімізувати особу учасника та запевнити суддів, що дані не використовуватимуться для оцінки їх індивідуальної ефективності. Крім того, така стурбованість щодо некоректного використання даних, зібраних дослідницькими органами всередині судової системи, також може бути зменшена шляхом співпраці із зовнішніми науково-дослідницькими установами або незалежними консультантами.

Рекомендація 2: *Призначення досвідченого керівника з питань науково-дослідницьких проєктів*

Керівник із питань науково-дослідницьких проєктів повинен мати відповідний професійний досвід у цій галузі дослідження та повагу суддів. Керівнику проєктів буде доручено планування, проєктування та виконання науково-дослідницького проєкту на всіх етапах, ураховуючи його перевірку та затвердження експертною групою.

Рекомендація 3: Формування експертної групи

Експертна група складатиметься з досвідчених представників судової влади та може включати, серед іншого: суддів-експертів із судів, що відрізняються штатною та фактичною чисельністю, географічним розташуванням чи юрисдикцією; дослідників; статистиків; працівників апарату суду; керівників апарату суду тощо. Експертній групі буде доручено надання методичної допомоги з питань вибору напряму роботи, здійснення нагляду за науково-дослідницьким проектом та затвердження результатів досліджень.

Рекомендація 4: Здійснення комплексної оцінки наявних ресурсів

Для успішності будь-якої моделі визначення складності справ, що буде адаптована до конкретної судової системи, потрібна всебічна попередня оцінка наявних ресурсів для досягнення цілей такої моделі. Ця оцінка охоплюватиме:

- Складання переліку типів справ, які будуть міститися в дослідженні.
- Визначення трудомістких завдань та заходів/дій, класифікованих як такі, що пов'язані чи не пов'язані з розглядом справ.
- Тестування наявності, доступності та надійності обчислювальних статистичних даних за відповідними індикаторами в межах справ (кількість заповнюваної інформації за типом справи та/або частота заповнення інформації в межах певного типу справ тощо).
- Визначення необхідності внесення даних в результаті вибірки судових справ вручну та наявних можливостей для цього.
- Оцінювання необхідної кількості дослідників, статистиків, команди технічної підтримки та іншого персоналу, необхідного для успішного виконання проекту дослідження.
- Оцінювання потреб у зовнішніх послугах та наявних ресурсів для фінансування цих послуг.
- Встановлення правильних, обґрунтованих та реалістичних часових меж, що враховують унікальні вимоги на кожному з етапів дослідження.
- Оцінювання рівня готовності суддів брати участь у довготривалій дослідницькій роботі.

Рекомендація 5: Визначення кількості типів справ, що будуть включені в дослідженні

Визначення переліку певних типів справ, які отримають окрему оцінку складності, або групування декількох типів справ в одну категорію, яка отримає одну оцінку, має ґрунтуватися на таких вимогах:

- Обов'язково треба забезпечити, щоб система розподілу справ фіксувала дані щодо кількості справ, що надійшли в провадження на кожен визначений тип справи послідовно та надійно.
- Кількість справ, що надійшли в провадження за типом, повинна бути достатньою для забезпечення надійності вимірювання складності справ.
- Класифікація справ або їх категорій, що об'єднують різні типи справ, має відповідати юридично та логічно-чіткому розмежуванню справ. Інакше кажучи, ця класифікація повинна бути одночасно єдино-можливою та вичерпною, щоб гарантувати, що будь-яка конкретна справа підпадає лише під один тип або категорію справ.
- Групування різних типів справ в одну категорію також повинно ґрунтуватися на подібності середнього обсягу судової роботи, необхідної для опрацювання однієї справи кожного типу. Однак такий спосіб групування можна застосовувати лише після визначення складності справи.

Рекомендація 6: Визначення схеми проведення дослідження

Схема проведення дослідження повинна враховувати аспекти рентабельності проекту. Буде братися до уваги бажаний рівень деталізації та надійності обраної схеми дослідження, а також цілі, яких має бути досягнуто в результаті вимірювання складності справ, залежно від встановлених та доступних для проекту часових, фінансових та людських ресурсів і необхідного рівня залученості суддів. Перелік методологічних питань, що визначають схему проведення дослідження, містить:

- Кількість учасників – поширення дослідження на все населення забезпечить надійний набір даних із репрезентативними висновками, які не потребуватимуть застосування вибірки. Однак тоді для збирання даних буде також необхідно більше зусиль та коштів, ніж для вивіреної та репрезентативної вибірки населення.
- Техніка застосування вибірки – стосується лише досліджень, які ґрунтуються на даних вибірки. Її головним правилом є використання стратифікованої/ репрезентативної вибірки для всього населення для того, щоб результати були надійними та репрезентативними. Інші методи вибірки містять: випадкову вибірку, цільову вибірку, добровільну вибірку, вибірку лише серед досвідчених суддів тощо. Однак надійність висновків на основі цих методів вважається сумнівною.
- Методологія збору даних – таке рішення ґрунтується на унікальних характеристиках кожного методу (метод «Делфі», метод вивчення

витраченого часу або комбінація методу вибірки справ та методу «Делфі»), як зазначається в порівняльному аналізі.

- Єдина одиниця вимірювання (хвилини роботи або цільові показники та бали) і прозорість вимірювання, як зазначається в порівняльному аналізі.
- Тривалість збору даних – таке рішення повинно прийматися залежно від кількості учасників та обраної методології збору даних.
- Розроблення запитань (метод «Делфі») або форм щодо витраченого часу (паперова та онлайн-форми), або збір даних методом вибірки (телефонний референт чи комп'ютерний/телефонний додаток).
- Значення «суддя-рік» та «суддя-день» – такі величини є невід'ємною частиною моделей, що вимірюють складність справи в одиницях часу і дозволяють обчислити необхідну кількість суддів, які зможуть ефективно та адекватно справлятися з визначеним поточним судовим навантаженням. Ці величини повинні встановлюватися експертною групою.

Рекомендація 7: Визначення періоду збору даних

Збір суддівських звітів або іншої документації, заповненої ними в межах дослідження, слід планувати ретельно, бажано не напередодні чи під час глобальних реформ, які можуть ставити під загрозу точність, обґрунтованість та достовірність зібраних даних. Також доцільно планувати збір даних у період, який не збігатиметься з вихідними днями чи лікарняними.

Рекомендація 8: Розроблення навчальної програми для учасників

У разі впровадження масштабних науково-дослідницьких проєктів зі збору інформації, щоб заздалегідь забезпечити збирання даних уніфікованим, надійним та точним способом, необхідно обов'язково розробити навчальну програму. У цьому випадку може бути організоване навчання учасників щодо того, як документувати час, витрачений на певну діяльність (під час дослідження витраченого часу), або як повідомляти про використання часу (у дослідженні з використанням вибірки). Таке навчання може здійснюватися шляхом проведення навчальних презентацій за місцем роботи, відео-інструкцій, письмових вказівок тощо. Для того, щоб переконатися, що учасники правильно застосовують вказівки, додатковим інструментом є проведення попереднього тестового заповнення форм з метою вивчення витраченого часу або використання комп'ютерного додатку із застосуванням вибірки.

Рекомендація 9: Створення команди технічної та професійної підтримки

У дослідженні з виміру витраченого часу або дослідженні з використанням вибірки протягом періоду збору даних учасникам необхідно надавати технічну та професійну підтримку. Технічна підтримка допоможе вирішити труднощі, такі як заповнення даних на вебсайті або у комп'ютерному/телефонному додатку. У свою чергу, професійна підтримка надаватиметься з питань щодо належної класифікації діяльності, яка є предметом дослідження, подібних за змістом звітів та інших питань, пов'язаних із дослідженням та політикою його проведення, із якими зіткнуться учасники під час збору даних.

Рекомендація 10: Здійснення заходів для валідації початкових показників складності справ та фіналізації кінцевих показників

Необхідно здійснити коригування якості дослідження для забезпечення того, щоб показники складності адекватно відображали рівень складності кожного типу справ. Такі заходи з коригування якості можуть включати опитування після збору даних, в яких суддів-учасників просять оцінити чи відображають початкові показники складності справ час, достатній для надання високоякісних послуг, чи лише витрачений робочий час, що враховує поточні часові обмеження щодо різних типів справ. Ці опитування можуть також охоплювати відкриті запитання, в яких судді визначатимуть показники, що потребують коригування, та обґрунтовуватимуть доцільність такого коригування. Додатковим заходом після збору даних є проведення обговорень у фокус-групах (метод «Делфі» або його варіація) для оцінювання початкових показників складності справ та необхідних коригувань для фіналізації кінцевих показників. Додаткові заходи передбачатимуть індивідуальні та групові обговорення із суддями та працівниками апарату суду, а також візити в суди для того, щоб дізнатися професійну думку про вдалі практики та ефективні робочі моделі.

Рекомендація 11: Забезпечення правильного використання показників складності справ

Загалом показник складності справ обраховує рівень складності різних типів справ, оцінюючи середню кількість часу та зусиль, необхідних для опрацювання однієї справи певного типу. Цю оцінку середнього часу та зусиль для однієї справи не слід плутати з оцінкою результатів роботи одного судді. Використання середнього значення означає, що, наприклад, існує невелика справа, яка потребує 10 хвилин для опрацювання, та ще одна невелика справа, яка потребує 30 хвилин для опрацювання. Однак показник складності цих справ буде однаковим і встановлюватиметься в середньому значенні – 20 хвилин на справу. Отже, вимірювання складності справи не підходить для визначення того, що суддя, якому

необхідні 30 хвилин для розгляду справи, є неефективним порівняно із середнім значенням 20 хвилин. З огляду на зазначене не рекомендується використовувати визначення складності справи для оцінки ефективності роботи суддів. У такому випадку слід також ураховувати, що використання показників складності справ для оцінювання ефективності може відштовхнути суддів брати участь у зборі даних та погіршити можливість досягнення репрезентативного набору даних і визначення достовірної складності.

Рекомендація 12: *Періодичний перегляд результатів дослідження з метою гарантування, що показники складності справ залишаються актуальним та надійним*

На достовірність будь-якої системи визначення складності справ можуть впливати зовнішні фактори, такі як зміни в законодавстві, судовій практиці, юридичній практиці, інформаційних технологіях у судовій сфері, управлінській політиці тощо. З цієї причини системи визначення складності справ слід переглядати щорічно та оновлювати кожні 5–7 років або кожні 3 роки в дослідженнях, що ґрунтуються на вибірці. Ураховуючи зазначене, якщо такі глобальні зміни в законодавстві, технологіях чи управлінській політиці відбуваються паралельно з регулярними переглядами моделі, може бути скликана фокус-група «Делфі» для обговорення методів визначення складності справ, що втратили актуальність, та подальших кроків, які необхідно вжити.

*Переклад здійснено відділом міжнародного співробітництва
секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів України*